

ב מ ע ר ב ו ל ת

ה

בספרות העברית שקט ושלווה. ואולי, מה מקפיד רעיון-אימים זה. אין כיום ספרות עברית בנמצא. לו גם באו לחפש אותה בנרות. יש סוברים, עד כדי כך הגענו, שהיא נמצאת בשידויהם של הסופרים. אני מרשה לי להיות אפיקורס גם ביחס להשערה הזאת, כי בדיעבד הננו קרחים מכאן ומכאן. מדברים על רוחות האומה, תחית הרוח. אך בינתיים, ואין, כפי הנראה, על מה להתפלא כבר, שוממים דרכי הרוח אצלנו, — מדבר ושממה. ואין גם פוצה פה. מי יטריח את עצמו, וישים נפשו בכפו ויצא להתריס על העוובה ביצירתנו? למי נחוצה היא? במצבנו הטרגי אין לה גואל, אין לה דואג. יש ומוסיפים בצנעה ובחצי גמגום: אין לה דורש!..

הכוונה ליצירה עברית מקורית, מתחדשת, חיה, פורצת גדרות, מזנקת למרחב, חותרת לאפקים חדשים, מעמידה קנינים רוחניים לדורנו העזוב, יצירה, שתהא בה מברכת התחדשות רוחנית ומהגשמת שנוי הערכים בעולמנו. וכי מה אנחנו ומה פרצופנו, באם צלם אלהים נמחק מעל פני דורנו, באם איננו יודעים להעמיד את היצירה הרוחנית במרכז חיינו? איננו חוששים לשעור קומתנו הרוחנית, ולשעור קומתו של הדור כולו, המזנק ערזה מתוך להט עלומים למרחב החיים.

שוב באים להצדיק מעשה פשע: אין דורש לרוח! כאן מוסיפים אגב גלגול עינים מתחסד: גם אצל אומות העולם אין דורש לרוח... אפס, אין המשל דומה לנמשל. מה שמתר להם, שבעי-יצירה, אסור ואסור לנו, הנצבים זה דורות מדולדלים, אביונים בשערי-הרוח, אין פלא בכך: היהדות המודרנית, וההשכלה בכלל, הכזיבה את כל התקוות, שתלו בה. מעט אנשי הרוח, שהקימה האומה, הלך להעניק אחרים, ועולמנו עזוב, עזוב עד כדי קפאון אימים. כן, צעקורת צווחניות מרובות אצלנו, אלא — שהן מוכיחות על דבר מה אחר לגמרי, על הריקניות, שכבשה את כולנו, בלי יוצא מן הכלל.

לכאורה, קם לנו דור עלומים חדש. בתי-ספר תיכוניים ועממיים מוציאים מדי שנה ושנה תלמידים למאות ולאלפים. ואף על פי כן... נעדר הדור, החרד לקניניו הרוחניים. זה שנים שאין פוסקים מלהצביע: החנוך בסכנה, החנוך והחנוך; למי ולמה מתכוונים, לקיומו של המורה או לנשמת הדור? למה, בעצם, מתחנכים כל אותם הדורות, העוזבים את כתלי בתי-ספר? ואם נשמור עליהם נבובות, וריקניות הכתה בהם, והם אינם מרגישים בכל הטיפלות שבמעמדם — מה יש כאן להוסיף? ובמי רגלי הקולר? מי האשם? והעמדת השאלה דיה. בכדי למצוא את האחראי — — —

מתעורר חשש: המורה העברי עשה את שליחותו; הוא הקים מפעל הלשון והשפה העברית, הוא נשא בעול החיאתה. אולם, מכאן ואילך לא הכל כהלכה... הוא לא ידע לנטוע בלב הדורות הצעירים את החרדה לערכיו הרוחניים, לא ידע להדריכם לאפקים רחבים, בל ילכו בדרך הטיפלות, המצפה עתה את חיינו, ואת חיי האנושיות כולה. ובאם אלה הן התוצאות של החנוך המודרני, שכה רבות הכריזו עליו ושכה רבות מדברים בגדולתו. — מה יש כאן עוד להוסיף? האם אין זה האות הראשון לסכנה דיקרבה ובאה? הרי שמטל עלינו ועל דמורה, ודוקא על המורה, לפשפש במעשיו, ובעוד מועד למצוא פתרון לכל הבעיה החמורה הזאת. בל נעמוד באחד הימים קרחים לגמרי, עלובים בכל געש החיים.

ועוד: המו"לים צועקים: הקורא מבכר את התרגום על הספר

המקורי, — אלא שגם את התרגום אינם מוכרים, כי אם בצירוף פרטים, בפתויים מכווערים, שריח של מסחר גרוע נודף מכל זה. הלא, באותה הדרך, שמוכרים את הספר המתורגם, אפשר היה למכור את הספר המקורי. אם באותם האמצעים מפתים את הקהל לקנות ספרים הרי שמוטב לעשות זאת לטובת הספר המקורי. אולם, השאלה בעינה עומדת, אם בכלל מותר להפוך את הספר, המתורגם או המקורי, למין מסחר פרוץ, כשם שהיה כיום המסחר בספר העברי. ואולי חדל הספר מלהיות מקור הרוח, מבוץ הרוחניות, והיה רק לכעין תופעת לוואי לכל הקלוקלות שבחיים? ואם הגיעו הדברים לידי כך, נכבוש את פנינו מרוב חרפה, כי הספר לא עצר כוח להיות מעין-הרוחניות, גם הוא היה לענין של התחרות מסחרית, ותו לא. נסתלקה השכינה.

ויתר על כן: מערכת עתון עברי מכריזה על פרטים, והיא אינה מוצאת לנחוק לחלק כפרטים למנוייה את הספר המקורי, כי אם הולכת בדרך המדרון, וכמובן שהיא מעניקה את קוראיה התרגום העתונאי, המתבעע לשעה קלה, ומחר ישכח.

1

מה היה כאן? אולי אין זאת אלא הזדקנות, אשר קפצה על

כל עסקני הספר והיצירה העברית, ואשר באה בעקבות אותה השנאה והרעל לכל ניב ובטוי של היצירה העברית, שאינה עולה בד בבד עם הקורס הרשמי. שלפני עשרות שנים, כה הרבו לבטל איש את רעהו, לשפוך קיתוני שופכין איש על ראש רעהו, עד כי שכחו את שליחותם, שכחו כי באו לחצוב במחצב הרוח, ונמצאו לבסוף קרחים. לא מלחמה על אידיאה רוחנית זו או אחרת היא המכוונת את מעשיהם ומחשבותיהם. ורבה השנאה ליצירה העברית פי כמה דוקא במחנה מושכי העט, מאשר יכול מישוהו לתאר לעצמו. לא כל שכן, שברור, כי ריצנוזנטים מכל המינים, הם השולטים ביצירתנו, וכל אותו צבא הריצנוזנטים, שבמחיר כרטיס-כניסה לנשף של יוואונדר-קינדים מכל המינים, הפוקדים אותנו, משתפך בתהלות ותשבחות אין קץ, — ביחס ליוצר העברי והיצירה העברית נוקט שיטה אחרת לגמרי. כאן מראים הם את קטנות השגותיהם, את צמצום אפקם ואת רעל עטם, בו הם מנבלים איש את רעהו. הגיעו הדברים לידי כך, שבשביל הופעה זו או אחרת ביצירה העברית אין אפילו מקום בכירוניקה — שומו שמים! בה בשעה, שעל דפי אותו העתון משתפכים לארכו ולרחבו בתהלות... כמובן, שלא על היצירה העברית ואף לא על יוצריה! יודעים האימפריסריים במה לקנות את לב הריצנוזנט והכרוניקאי. הקימונו בכל שדות היצירה צבא ריצנוזנטים, כרוניקאים, המושלים בכפה, המראים את ערלות לבם ביחס לכל צרכי הרוח, ואין להתפלא על כך, שגם היוצר העברי, אינו כיום אלא העיתונאי, ועיתונאות קלוקלה הכתה בנו את צפרניה והיינו כולנו, כולנו, בלי יוצא מן הכלל לעיתונאים גם בשדה היצירה. והסימנים המובהקים: העדר האידיאה הרוחנית, בטול שעור קומה של היוצר העברי.

זאת היא כיום הרוח הכללית, השוררת ומשתלטת על יצירתנו, ואף על חיינו. תרגום בכל המובנים, ולא דוקא בשטח הספר, מזה ושנאה מסנוורת מזה.

הקברניטים של היצירה העברית חוששים, כפי הנראה, למנוחתם, לעצביהם, רוצים הם להמשיך את חיהם הנוחים. הזדקנות ספלה, החוששת לכל משב רוח, הבא מעבר להרים הנשאים, בתנאים

אלה, מתחיל אני מאמין כבר באידיאולוגיה של „זקנים“ ו„צעירים“. ברם, יש צעירים, שזה מכבר נזדקנו, ויותר נכון, שאף פעם לא היו צעירים, במונח מרחב היצירה ולהט רצונם להגשמת ערכים רוחניים, ויש זקנים שלא עזבו את המערכה, וכל אחד משוקע בפנתו סוקל ומנכש את חלקתו.

אבל, פנינו דוקא לכוחות מתפרצים, הבאים להעפיל את היצירה העברית לאפקים חדשים ולאידאילים חדשים לשם קיומנו הרוחני. והרי, חי אתנו כיום מספר סופרים, ולא דוקא מבין אלה המיובלים, המאירים כל אחד בפנתו המבודדת, כמיטיאורים – ואין קול יצירתם נשמע במרחבי התרבות העברית. כזאת יכול היה לבוא רק לנו, שבעקב שנאה, בטול הדדי, ובזמן האחרון בעקב דררא דממונא, הפקרנו את היצירה המקורית, הפקרנו את דרכי היצירה הרוחנית, ואף השבילים הצרים עזובים, מה מצמרר החשש: פסק החזון באומה, חזון לערכים רוחניים, שהם מעבר לכל יש מציאותי, מעבר לכל מלחמה אישית-מפלגתית. יצירתנו, היתה לא יותר מאשר ענין של כתתיות – זו או אחרת; היא חסרה הצפיה מתוך מתיחות העצבים החושים לשם הרחבת האפקים הרוחניים, לשם כבוש ערכי יצירה בכל השטחים והמקצועות. אנחנו פוחדים לראות את הדברים, כמות שהם, שלא כצרכי השעה, אנחנו פוחדים מפני הנצח, הכופה עלינו

הר כגיגית, ומכריח אותנו לחשוב, שלא באפני העיתונאות הרגילים. הרגשת הנצח, שבכל חידושי היצירה, אינה יודעת מעניני ממון ושנאה, היא מטביעה את חותמה בכל ההארה הרוחנית ובכל ההברקה העליונה, שביצירה ובכל חדושה הרוחני, ודוקא, הרגשת הנצח מחייבת חדוש, יותר מאשר אנו רגילים לראות, כי בה יש עוד מהעזועים המטפיסיים, מחרדה לערכים הרוחניים, שהם מעבר לכל התבעעות יום-יומית והתלהטות עיתונאית, ואולי, דוקא למען הנצח, עלינו לרכו את תמצית כוחותינו היוצרים ולחתור במימי ימים גועשים לאפקים ולחופי-אמצות רוחניים, שטרם נגלו ושטרם דרכה במולדת הרוח הזאת – רגל אנוש, אל פחד, ולו גם מרוב יאוש באנו לגלות את הערכים החדשים, ולקרוע חלונות ליצירתנו, בל נשב אכיונים בפתחי אהלים, מטילים מבטי-טינה איש ברעהו.

מכאן, חסיד אני של הצעירות, יבואו כל אלה מבין היוצרים, שלהט רוחם אינו נותן להם דמי, אינו נותן להם לקפוא על השמרים בכל מיני מערכות של אותה הספרות המודקנת, החוששת מפני צל עצמה, יבואו להרים נס היצירה מחדש, כל עוד רוח חיים בנו, כל עוד כמיהת היצירה מדריכה את מנוחתנו.

ג. מ.

אליהו ססלר

שֵׁנִי שִׁירִים

יְרֵמְתִי: לֹא אֶחָד שֶׁהֵגִיעַ עַד הַנָּחַ
הַנְּהוּ לָבוֹ עַל הַרְכּוֹ וְחֹזֵר.
וְהִנֵּה זֶה הַהֲרָף הַכִּיאוּמִי עֲבִיב
לְכָרוֹעַ הַהֲרָף, הַסּוֹפֵה לְחֵרוֹשׁ?
וְאוֹלֵי אֲתַנְחֵם, כִּי תִכְתְּרֶנָּה לְבוֹהַ,
כְּזוֹג נְהַשִּׁים כְּתַפְתְּלִים, אֵת הָרֹאשׁ...
כִּה לֵךְ אֲגִידָה וְטָרָם אֶסְרְתִי
לְאַחַת זוֹלְתֶיךָ בְּשִׁטּוֹת נְטֻרְפוֹת.
אוּ יֵשׁ סִלְת־חֵם כְּעִנְיֶיךָ שְׁסַרְתִי,
הוֹצֵאתִי, הִבֵּאתִי כֻלָּל הַשְּׁרָפוֹת?
אֵת כֹּה שֶׁקֵּטָה, נְכוֹנָה וְכוֹטַחַת:
עֵין צוֹפֵה לֵךְ וְפֶה כְּצִפְּהָ.
בְּשֵׁשׁ הַטֵּר חֲתַפְחֵשׁוֹת כְּנֻצַחַת
וְצוֹ לִי מֵאֵב לְעִסוֹד בְּמֻצְפָּה.
וְלֹא כִי הֵאֱשֵׁם, כִּי פִתְחֵנִי הַהֲרָף,
כִּי אֲנִי לֹא אֶצְרְתִי אוֹנֵי לֹא לְהָרוֹף.
וְאֲנֹכִי נִכְנַע וְכוֹרַע הַהֲרָף
וְגֹשׁ בְּרוֹף...

יְדוֹת שִׁפְחוּמֵיהֶן נִשְׁקַתִּי
נְתַפְגְּרוּ, נְתַפְגְּרוּ – אִמָּהוֹת.
כֹּל קֶשֶׁר כֹּל גֶּשֶׁר נִתְקַמֵּי!
אֲגִיד: אֶקְרִיכָה לֵךְ עוֹד.
הֵן, אִף זֶה הָאֲחַת, הַכְּבֻקֶשֶׁת
כְּמִנֵּי וְהֵלָאָה תִכְרַח –
יֵשׁ עוֹד רְגַע תְּוַרַח כְּמוֹ קֶשֶׁת,
יֵשׁ רְגַע: כְּפֹלֵא תִפְרַח.
אֵךְ לָשֵׁן זֶה הַקֶּשֶׁת נוֹהֶרֶת
חֲצִיו שֶׁל רְקִיעַ קוֹדֵר –
וְכַהֵד בְּנִגְיָנָה כִּי סוֹעֶרֶת
קִפְאוּן, אֲכִי אֵלֶם הוֹדֵר...

••

לֹא כִי הֵאֱשֵׁם, כִּי פִתְחֵנִי הַהֲרָף
כְּעוֹ כְּשִׁרְמִיָּה לְהָרוֹף וְלְהָרוֹף.
עֲצִמְתִי שִׁנְיִים, אִמְצִתִי הַהֲרָף
לֹא לְגֹשׁ בְּרוֹף.
כְּתַנְפְּרָה אֲדַמָּה – נִגְהֵרְזוּ יַעֲטָנָה
וְשִׁחַק יִכְכֶּה כֹּה אֵלֶם וְכֹה זָר.